

DEMOCRATISCHE VERNIEUWING EN DE GRINDBAK VAN DE INSTITUTIES

COLUMN

NIESCO DUBBELBOER

Directeur Stichting Agora Europa en coördinator van de maatschappelijke beweging Meer Democratie. Hij is voormalig Tweede Kamerlid waar hij verantwoordelijk was voor het referendum over de EU Grondwet, indiener van de Wet Raadgevend Referendum en initiator van het Burgerinitiatief in de Tweede Kamer.

“De klassieke samenlevingsstructuur, medegekenmerkt door een eeuwenlange hiërarchische werking van bestuur, is in snel tempo aan het veranderen. Autoriteit verkrumelt in rap tempo en gezag is niet meer automatisch verbonden aan gevestigde, institutionele posities”.

“Politieke partijen worden niet meer gezien als de automatische vertolkers van de belangen van de bevolking en staan onder zware, steeds wisselende electorale druk”.

“De samenleving kantelt van hiërarchisch naar non-hiërarchisch, van top down naar bottom up, van piramidaal naar netwerken”¹⁹.

Vanuit mijn werk voor clubs als Agora Europa, Meer Democratie en Pakhuis de Zwijger functioneer ik in een breed netwerk van duizenden mensen en honderden organisaties, die dagelijks vorm geven aan innovatie via maatschappelijke en buurtinitiatieven op talloze terreinen. Bottom up streven deze mensen er naar om het leven in wijken, dorpen en steden te

19 Citaten van achtereenvolgens Paul Verhaege, David van Reybrouck en Jan Rotmans

verbeteren. Mijn doel is om hen in dit streven te ondersteunen en de barrières weg te halen die ze tegenkomen.

Een van de grote barrières is ‘de grindbak van de instituties’. Gelijkaardigheid en de kwaliteit om verbindingen te leggen zijn belangrijker dan hiërarchische verhoudingen. Er is meer behoefte aan volksverbinders dan aan volksvertegenwoordigers. Er is grote behoefte aan meer zeggenschap over en invloed op de besluiten die worden genomen door de politieke elite. Maar dit matcht niet met de institutionele dynamiek en regels.

Veel vernieuwing en innovatie loopt vast in de wereld van de instituties door hun inflexibele, formele hiërarchische structuur en formele verantwoordingslijnen. Daar waar behoefte is aan zeggenschap en eigenaarschap om de oplossingen voor maatschappelijke opgaven bottom up te realiseren, wordt dit gefrustreerd door deze ‘systeemwereld’. Hiervoor zijn structurele veranderingen nodig, maar die stranden nu juist vaak in de grindbak.

Het is niet vaak dat ik enthousiast wordt door verhalen over de democratie die geschreven zijn door een Commissaris van de Koning, voorzitter van het Koninklijk Genootschap van Burgemeesters, Eerste Kamerleden of griffiers (met uit-

zondering van vreemde vogel Jeroen van Urk). Maar nu ligt er toch een verbazingwekkend fraai rapport, waarvan ik met stijgend plezier de inhoud tot me nam. Onder leiding van CdK Wim van de Donk, is recent een rapport verschenen met de titel: “Op weg naar meervoudige democratie”. Een VNG commissie met de naam Toekomstgericht Lokaal Bestuur kreeg de opdracht om na te denken over de manier waarop omgegaan moet worden met de snelle maatschappelijke veranderingen. De commissie bestaat uit een aantal mensen van gevestigde instituties: burgemeesters, wethouders, CdK, Eerste Kamerlid, griffier, directeur Sociaal Cultureel Planbureau. Ondanks hun voorname en nauw aan de institutionele, klassieke structuren verbonden posities, komen ze met bewonderenswaardige vergaande analyses en oplossingsrichtingen. Onder de kreet “De urgentie is hoog” vragen zij het Kabinet om snel met een agenda van innovatie en vernieuwing te komen, waarbij *“niet langer het maatschappelijke probleem in de bestaande uniforme mal wordt gepropt maar de institutionele setting aan het maatschappelijke probleem wordt aangepast”*. Deftige, maar bijkans revolutionaire taal! Hier klinkt het besef in door dat de overheid een instrument is voor burgers om de samenleving vorm te geven en dat als de burgers dat anders willen de over-

heid zich moet aanpassen en niet andersom. Die erkenning is super interessant in dit rapport en sluit nauw aan bij de beleving van velen van ons in de civil society.

Meervoudige democratie betekent dat er naast de representatieve democratie andere vormen van collectieve besluitvorming bestaan, zoals overigens ook Plasterk al eens in een officiële Kabinetsnota benoemd heeft (Doe–democratie 2013).

Verheugende berichten dus, waarbij het natuurlijk afwachten is of de instituties bereid zijn om echt ruimte te maken voor deze andere, meervoudige manier van democratie. Want die grindbak, die als een slotgracht om de kastelen van de instituties is gedrapeerd, is nog niet weg. Met het rapport van Van de Donk cs lijkt het er nu op dat het hoogste niveau van de instituties zelf doordrongen is van het besef dat er zaken drastisch veranderd moeten worden. Het is alsof de kasteelheer zelf zegt: “moeten we die grindbak rond ons kasteel niet eens opruimen”.